

การพัฒนาตนตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับบุคลากรในยุคไทยแลนด์ 4.0

Self-development According to the Four Paths of Accomplishment for Personal in Thailand 4.0 Era

ศัลป์ชัย สีมาวงศ์อนันต์¹ สิริวัฒน์ ศรีเครือดง² กมลาศ ภูวนาธิพงศ์³ และสุวัฒน์ รักขันโท⁴

Sinchai Semawonganon, Siriwat Srikrueadong,

Kamalas Phoowachanathipong, and Swatsan Ragkhantao

(humanjo19@outlook.co.th, sinchai3g@gmail.com, kamalas2019@gmail.com)

Received: December 24, 2019

Revised: December 26, 2019

Accepted: December 26, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเสนอวิธีการพัฒนาตนตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับบุคลากรในยุคไทยแลนด์ 4.0 ผลวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาตน 4 ข้อ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นหลักธรรมะที่นำมาใช้ประยุกต์ใช้และบูรณาการในการทำงานเพื่อให้เกิดความสำเร็จ บุคคลจำเป็นต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง วิธีการที่จะฝึกฝนบุคคลให้เกิดอิทธิบาท 4 คือ การสร้างแรงจูงใจในการทำงานสัมพันธ์กับการใช้ชีวิตด้วยวิธีการฝึกอบรม สามารถทำให้บุคคลมีการเปลี่ยนแปลง ฝึกฝนตนเอง ให้ประสบความสำเร็จได้ และมีคุณลักษณะเก่ง ดี และมีความสุข สอดคล้องกับการขับเคลื่อนประเทศในยุคไทยแลนด์ 4.0 จำเป็นต้องมีหลักธรรมควบคู่กับการพัฒนานวัตกรรมไปด้วย

คำสำคัญ: อิทธิบาท 4, การพัฒนาตน, ไทยแลนด์ 4.0

Abstract

This article proposes the ways of self-development according to the four paths of accomplishment (Iddhipāda 4) for personnel in Thailand 4.0 era. The

¹ บริษัท ไทยอินเตอร์เน็ต จำกัด ตำบลราชวาระ อำเภอบางพลี สมุทรปราการ

² สำนักงานคนบดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

⁴ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

research result shown that self-development processes according to the four paths of accomplishment (Iddhipàda 4), namely, Chanda, Viriya, Citta and Vimamsa, are Dhamma principles that are applied and integrated in achieved working so people need continuously practices. The way to empower Iddhipàda 4 for people is to create work motivation in relation to their lives through training. Training of self-development according to Iddhipàda 4 can make people change and train themselves to be successful and to be a good quality and to be a happy one in line with the driving of the country in Thailand 4.0 era, there must be a parallel with Dhamma principles and innovation development.

Keywords: Four Paths of Accomplishment (Iddhipàda 4), Self-development, Thailand. 4.0 Era

บทนำ

ประเทศไทย 4.0 เป็นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม หรือ “Value-Based Economy” โดยมีดิจิทัลเป็นโครงสร้างพื้นฐาน เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีพลวัตสูงมากหรือเปลี่ยนแปลงเร็วมาก คุณลักษณะของทรัพยากรมนุษย์ในระบบเศรษฐกิจ “ประเทศไทย 4.0” จึงมิได้ขึ้นอยู่กับปริมาณ หากแต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการสื่อสาร (communication) ความคิดสร้างสรรค์ (creativity) ความร่วมมือประสานงาน (collaboration) และความสามารถในการปรับตัว (adaptability/Transformation) อันเป็น “Soft Skill” พื้นฐาน ของยุคดิจิทัลอันเป็นโลกที่ไร้พรมแดน (Sang Woo Kim, 2014) โดยความคิดสร้างสรรค์จะนำมาซึ่งการพัฒนานวัตกรรม (Innovation) ที่มีมูลค่าเพิ่มสูงมากกว่าการผลิตพื้นฐาน ส่วนความสามารถในการสื่อสารและการปรับตัวจะทำให้ “ทรัพยากรมนุษย์ยุคใหม่” ของประเทศสามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายได้ไม่ว่าจะเป็นสัญชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อ เป็นต้น (ผู้บริหารส่วนราชการ (นบส. 2), 2560)

การพัฒนาคนในฐานะเป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งที่สำคัญ ควรหันมาสนใจในการพัฒนาคนมากกว่า เมื่อพัฒนาเขาเหล่านั้นได้แล้วก็เหมือนกับเป็นทุนเป็นปัจจัยที่มีประสิทธิภาพในการ

พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต่อไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2542) โดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุค “ประเทศไทย 4.0” นั้น นอกจากต้องมีความรู้พื้นฐานแล้ว ยังต้องมีความรับผิดชอบ มีความฉลาดทางอารมณ์สูง เข้ากับผู้อื่นได้ดี มีอัตราต่ำ ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง มีความคิดสร้างสรรค์ และใฝ่ที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต (ผู้บริหารส่วนราชการ (นบส. 2), 2560) ดังที่พระราชปริยัติกวี ศ. ดร. อธิการบดีมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวว่า พุทธนวัตกรรมของมหาจุฬาฯ แก้ปัญหาสังคม กล่าวว่า คำว่า นวัตกรรมคือ การสร้างสิ่งใหม่ ซึ่งไม่ใช่การสร้างเท่านั้น แต่เป็นการสร้างขึ้นมาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านผลผลิต การบริการ กระบวนการ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม การพัฒนาทั้งเทคโนโลยี อุตสาหกรรม จำเป็นต้องการพัฒนาสติปัญญาและจิตใจควบคู่กันไปด้วย การใช้พุทธนวัตกรรมพัฒนาสู่สังคมไทย กล่าวคือ 1) นโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนในยุคไทยแลนด์ 4.0 2) เป้าหมายสูงสุดของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในยุคไทยแลนด์ 4.0 เป็นการเน้นเรื่องนวัตกรรมความคิดสร้างสรรค์ เทคโนโลยีสารสนเทศมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต (พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., 2562) การพัฒนาคนในฐานะเป็นทรัพยากรอย่างหนึ่ง ดังนั้นจึงควรหันมาสนใจในการพัฒนามนุษย์มากกว่า เมื่อพัฒนาเขาเหล่านั้นได้แล้วก็เหมือนกับเป็นทุน เป็นปัจจัยที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต่อไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2542)

หลักธรรมอริยบท 4 เป็นคุณธรรมนำไปสู่ความสำเร็จได้ที่มียอดประกอบ 4 อย่าง คือ 1) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ไฟใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป 2) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่น ประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง 3) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำในสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกไฟไม่ปล่อยให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้สิ่งที่ทำ 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผล ซึ่งถ้าบุคคลสามารถเชื่อมโยงหลัก หรือกระบวนการทั้ง 4 ข้อได้ (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) ก็เกิดผลสำเร็จขึ้นได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า หลักธรรมที่นำมาใช้ประยุกต์ บูรณาการในการทำงานเพื่อให้เกิดความสำเร็จ แต่เราจะต้องอาศัยการศึกษาหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความหมาย การนำไปใช้ของหลักอริยบท 4 ด้วยการฝึกตนเอง ให้เกิดความชำนาญ มีความเพียร และพยายาม เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557)

ดังนั้นบทความนี้มุ่งนำเสนอการพัฒนาตนของบุคลากรให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยนำหลักกฏีบาพ 4 มาประยุกต์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเป็นแนวทางฝึกฝนตนให้เป็นผู้ที่มีศักยภาพทั้งทางกายและใจควบคู่กับทักษะในการทำงานสร้างสรรค์นวัตกรรมในการขับเคลื่อนประเทศต่อไป

ความหมายของการพัฒนาตน

อริยญา ต้อยคัมภีร์และจิระสุข สุขสวัสดิ์, (2559) ได้ให้ความหมายคำว่า “การพัฒนาตน (Self-development)” มีความหมายใกล้เคียงกับ “การปรับปรุงตน (Self-improvement)” “การบริหารตน (Self-management)” หรือ “การปรับตน (Self-modification)” ซึ่งการพัฒนาตน หมายถึง การรู้จักและตระหนักรู้ในศักยภาพของตนเองอย่างถ่องแท้ การมีแรงจูงใจด้านบวกในการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลและใช้ความสามารถของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมีอิสระในการตัดสินใจเลือก มีการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เหมาะสมตามสถานการณ์ เพื่อตอบสนองความต้องการและเป้าหมายของตนเอง

การพัฒนาตน หมายถึง พัฒนาคุณสมบัติที่มีอยู่ภายในตัวเราของบุคคลให้เปลี่ยนแปลงไปในการที่เจริญขึ้น การทำความเจริญนั้นต้องถูกต้องตามหลักศีลธรรม โดยเน้นทางด้านการพัฒนาจิตใจเพื่อให้เกิดความปกติสุขในการดำรงชีวิต (พระครูวิจิตรปทุมรัตน์, 2558: 6) ส่วนนักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมได้กล่าวว่า การพัฒนาตน เป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคคลไปสู่ทิศทางที่เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคลด้วยการตระหนักรู้ในตนเอง และพัฒนาไปสู่การรู้จักตนเอง การตระหนักในคุณค่าและศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง และการใช้ชีวิตได้อย่างเต็มศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ เช่น คาร์ล จุง และมาสโลว์ เสนอแนวทางการพัฒนาตนหรือพัฒนาแก่นแท้ (Individuation) เป็นกระบวนการของการพัฒนาส่วนบุคคล โดยมีการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ ภายในจิตใจสำนึกส่วนตัวเปลี่ยนให้เป็นความตระหนักรู้ รู้จักตนเองอย่างถ่องแท้และใช้ความสามารถของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสุข คนที่สามารถเข้าสู่การพัฒนาแก่นแท้แห่งตนได้ ก็คือผู้ที่มีความกลมกลืน มีความรับผิดชอบ มีความยุติธรรม เข้าใจการทำงานของมนุษย์ มีการรับรู้ที่แท้จริงในศักยภาพของตน มีความใกล้ชิดต่อชีวิตที่เป็นจริงตาม โดย คาร์ล จุง (Carl Jung) กล่าวว่า แนวทางพัฒนาตน หรือพัฒนาแก่นแท้ โดยใช้คำว่า “ความเป็นปัจเจกบุคคล (Individuation)” หมายถึง กระบวนการของการพัฒนาส่วนบุคคล โดยมีการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจของบุคคล ภายในจิตใจสำนึกส่วนตัว เปลี่ยนให้เป็นความ

ตระหนักรู้ การพัฒนาแกนแท้ที่มีผลต่อการรักษาด้านภายในจิตใจและด้านกายภาพของบุคคลแบบองค์รวม นอกจากการสัมฤทธิ์ผลในส่วนของสุขภาวะทางกายภาพและสุขภาวะทางจิตแล้ว บุคคลที่สามารถเข้าสู่การพัฒนาแกนแท้แห่งตนได้นั้นคือผู้ที่มีความกลมกลืน มีความรับผิดชอบรวมไปถึงการมีอิสรภาพและความยุติธรรม เข้าใจในการทำงานของมนุษย์ ธรรมชาติ และจักรวาล ส่วนมาสโลว์ (Maslow, 1987) การรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้และการใช้ความสามารถของตนอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสุข คนที่มีการพัฒนาตนนั้นจะมีจิตใจที่สมบูรณ์ มีจิตใจที่เปิดกว้างต่อประสบการณ์ใหม่ๆ มีทัศนคติที่สร้างสรรค์ มีการรับรู้ที่แท้จริงในศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ มีความใกล้ชิดต่อชีวิตที่เป็นจริงตามธรรมชาติ และมีความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ (อรัญญา ตัญญ์ศิริ และ จิระสุข สุขสวัสดิ์, 2559)

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการพัฒนาตนไว้ดังนี้

นฤมล สุนทสวัสดิ์ (2549) เป็นการเพิ่มขีดความสามารถ ขยายความเฉลียวฉลาดสติปัญญาเพื่อให้มีความก้าวหน้าในชีวิตส่วนตัวและการงาน ให้ชีวิตมีความหมายและความพึงพอใจ อาจพัฒนาโดยตนเอง นำตนเอง หรือมีคนอื่นมาช่วยให้พัฒนาด้วยการให้การกระตุ้นจูงใจให้การสนับสนุน แต่ในท้ายที่สุดก็คือเพิ่มความสามารถให้แก่ตน

พจน์ พจนพานิชย์กุล (2562) การพัฒนา (Development) คือ การทำให้ดีขึ้น หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อสิ่งที่ดีกว่า (Change for the better) ส่วนประสิทธิภาพในการทำงานนั้น หมายถึง การทำงานที่ให้ผลผลิต (Out Put) สูงเมื่อเทียบกับ ปัจจัยนำเข้า (In Put) หรือพูดให้ง่ายขึ้นก็คือ การประหยัดทรัพยากร (4 M) และเวลา มีความเกี่ยวข้องกับต้นทุน ดังนั้นการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตที่เพิ่มขึ้นหรือสามารถลดต้นทุนได้เพิ่มขึ้น ถ้าจะว่าไปแล้วการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน ถือเป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้มีขีดความสามารถเพิ่มมากขึ้นนั่นเอง

อัจฉรา หล่อตระกูล (2557) กิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยมีการวางแผนล่วงหน้าอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง และเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ โดยต้องพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจไปพร้อมๆกัน ทั้งนี้ผู้บริหารต้องมีกระบวนการในการสรรหาคัดเลือก และบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้ปฏิบัติงานในองค์การ เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์การเป็นไปอย่างเต็มความสามารถ จัดการให้มีการพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงานและประสิทธิภาพในการดำเนินการขององค์การ โดยใช้วิธีการฝึกอบรม จัดกิจกรรมที่จะเสริมสร้างและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของทรัพยากร

มนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อหน้าที่ ความรับผิดชอบอันจะทำให้งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นทั้งในปัจจุบันและในอนาคตต่อไป

เรียบม ศรีทอง (2542) ได้อธิบายไว้ว่า

1. มนุษย์ทุกคนมีเอกลักษณ์ มีศักยภาพที่มีคุณค่าเป็นของตนเอง และทุกคนสามารถฝึกหัดพัฒนาได้ทุกเรื่อง
2. ไม่มีใครที่มีความสมบูรณ์ไปหมดทุกด้าน แม้จะไม่มีใครรู้จักตัวเองได้ดีเท่าตัวเอง แต่ในบางเรื่องตนเองก็ไม่สามารถจัดการปรับเปลี่ยนได้ด้วยตนเอง
3. การควบคุมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม กับการควบคุมความคิด ความรู้สึกและการกระทำของตนเอง มีผลกระทบซึ่งกันและกัน
4. อุปสรรคสำคัญของการปรับปรุงและการพัฒนาตนเอง คือ การที่บุคคลไม่ยอมปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีปฏิบัติ ไม่สร้างนิสัยและไม่ฝึกทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็น
5. การพัฒนาตนเองดำเนินการได้ตลอดเวลา เมื่อต้องการหรือพบปัญหาข้อบกพร่องหรือพบอุปสรรค ยกเว้นคนที่ประกาศว่าตนมีความสมบูรณ์ไปหมดทุกด้านแล้ว

สำหรับนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของการพัฒนาตนเป็นการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งกาย ศีล จิต และปัญญา ดังเช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546) 1) การทำให้เจริญขึ้น มีคุณภาพเพิ่มขึ้น 2) การพัฒนาคนเป็นระบบแห่งบูรณาการสิกขาเป็นตัวฝึกหรือการพัฒนามนุษย์ เมื่อฝึกได้ผล จนสิ่งนั้นกลายเป็นวิถีชีวิต มันก็กลายเป็นมรรค พอมรรคเกิดขึ้นแล้ว ก็พาไปถึงจุดหมายของการศึกษาหรือพัฒนานั้น คืออิสรภาพที่ปลอดทุกข์ปราศปัญหา หรือจะเรียกว่าสันติสุข

นอกจากนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า เป็นการทำให้เจริญขึ้นมีคุณภาพเพิ่มขึ้น พระพุทธศาสนามีหลักการให้การศึกษาคนด้วยวิธีการฝึกฝนพัฒนาให้รู้จักปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวข้องในชีวิตอย่างถูกต้อง ซึ่งจะทำให้ไม่มีปัญหาเกิดขึ้น เรียกว่าทำให้ไรทุกข์ การศึกษาหรือการพัฒนาคนก็จะดำเนินไปตามหลักธรรม เพราะหลักธรรมถือว่าสิ่งที่เป็นผลจะขึ้นจากเหตุ คือเป็นกฎแห่งเหตุและผล แต่เป็นกฎเหตุผลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ ตามหลักธรรม การกระทำเป็นเหตุ สิ่งที่ต้องการเป็นผล ฉะนั้นผลสำเร็จที่ต้องการจึงเกิดจากการกระทำ ในการกระทำนั้น ความพากเพียรพยายามเป็นแรงขับเคลื่อน การที่มนุษย์สามารถทำการต่าง ๆ อันเป็นเหตุปัจจัยนำไปสู่ผลที่ต้องการได้นั้น มนุษย์ต้องมีความเพียรพยายามในการกระทำ ผู้ที่เข้าใจหลักกรรมจะหวังผลสำเร็จจากการกระทำด้วยความเพียร

พยายามตามเหตุตามผล หลักกรรมเป็นกระบวนการของเหตุปัจจัย ในการศึกษาหรือพัฒนามนุษย์นั้น เราเอากุศลเข้ามาเริ่มแต่การเอาปัญญา ฉันทะ และกุศลอื่น ๆ เข้ามาทำให้กระบวนการของกรรมที่ดีที่เป็นกุศล เมื่อคนมีพฤติกรรมที่เป็นกุศลประกอบด้วยกุศลมีปัญญา และฉันทะ เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551), พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) การพัฒนาที่เน้นคุณสมบัติที่อยู่ภายในตัวบุคคล คือ การเน้นพัฒนาที่จิตใจให้เจริญควบคู่ไปกับการพัฒนาทางวัตถุการพัฒนาจิตเจ้านั้นบุคคลแต่ละคนต้องทำด้วยตนเอง คนอื่นจะไปพัฒนาให้ไม่ได้ แต่ก็ช่วยได้บ้างเช่น การสร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลหรือช่วยแนะนำอะไรต่าง ๆ ได้ การจะพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์ต้องพัฒนาให้ครบทั้ง 4 ระดับ คือ การพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา (พระราชมุนี, 2538) การพัฒนาตนเป็นการพัฒนาคุณสมบัติที่มีอยู่ภายในตัวเราของบุคคลให้เปลี่ยนแปลงไปในการที่เจริญขึ้น การทำความเจริญนั้นต้องถูกต้องตามหลักศีลธรรม โดยเน้นทางด้านการพัฒนาจิตใจเพื่อให้เกิดความปิติสุขในการดำรงชีวิต (พระครูวิจิตรปทุมรัตน์ ,2558)

ดังนั้น การพัฒนาตน หมายถึง แนวทางในการแสวงหาความรู้ ทักษะ สมรรถนะ ในการฝึกฝนตนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และรู้จักปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวข้องในชีวิตอย่างถูกต้อง ไปในการทางที่เจริญขึ้น พัฒนาไปสู่การรู้จักตนเอง การตระหนักในคุณค่าและศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง ทั้งพฤติกรรมร่างกาย วาจา จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดยผ่านการจัดการและความพยายามของตนโดยตรง สามารถปรับปรุงแก้ไขตนเอง ให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะความชำนาญ และเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน

การพัฒนาตนตามหลักอิทธิบาท 4

ความหมายของหลักอิทธิบาท 4

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายอิทธิบาท 4 ว่า คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายมี 4 อย่าง คือ 1) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ไฟใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป 2) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่น ประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดয় 3) จิตตะ ความคิด มุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำในสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝัไม่ปล่อยให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้สิ่งที่ทำ 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้น วิธีแก้ไขปรับปรุง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546)

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท 4 คือ บทของพระธรรมเช่นว่าจะมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ที่เรียกว่าอิทธิบาทนี้ต้องมีและมีได้โดยไม่รู้สึกตัวคนที่มีการทำงานย่อมทำงานด้วยความพอใจความขยันขันแข็งความเอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอนี้เรียกว่าเขามีอิทธิบาททั้งสี่ประการนั้นอยู่โดยไม่รู้สึกตัว (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), 2549)

สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง หนทางแห่งการดำเนินชีวิต ด้วยความถูกต้อง และการเข้าถึงประโยชน์สุขทำให้ผู้ปฏิบัติตามไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่การงานของบุคคล 4 ประการ ได้แก่ ฉันทะ คือความรักความพอใจในหน้าที่การงาน วิริยะคือมีความขยันหมั่นเพียรพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จเสร็จตามเวลา จิตตะ คือ การเอาใจใส่ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีจิตจดจ่ออยู่กับหน้าที่ที่ทำ ไม่คิดฟุ้งซ่าน อันจะทำให้เกิดความผิดพลาดได้ง่าย และวิมังสา คอยตรวจสอบหาส่วนที่ผิดพลาด แล้วนำมาแก้ไขด้วยสติปัญญาของตน

ลักษณะของหลักอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 ใช้เป็นแนวทางในการเรียนและการทำงานให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงสดับไว้อย่างแยกแยะ อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ทั้ง 4 ขั้นตอนต่อเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ การที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จในชีวิตโดยปราศจากภัยอันตรายใด ๆ ตามหลักพุทธศาสนาต้องอาศัยธรรมสุภาสิตที่ว่า ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน การที่จะปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองนั้นต้องอาศัยหลักธรรมในหมวด 4 ที่สำคัญ คือ อิทธิบาท 4 แปลว่า “ทางแห่งความสำเร็จ” เป็นหลักธรรมหรือวิธีการที่คนจะพึงใช้เพื่อสร้างความสำเร็จในชีวิต (ปิ่นมณี ขวัญเมือง, 2557) โดยมีความหมายว่า เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (Path of accomplishment; basis for success) ประกอบด้วย

1) ฉันทะ คือ (ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป - will; aspiration) ประโยชน์ของฉันทะ ฉันทะนี้เป็นข้าศึกโดยตรงกับความเบื่อหน่าย เมื่อมีฉันทะแล้วทำให้ไม่เบื่อหน่าย ไม่รู้สึกท้อแท้ในการทำงาน และโทษของการขาดฉันทะ ก็ทำให้คนขาดกำลังใจ เปื่องอันเป็นหน้าที่ของตน (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555)

2) วิริยะ (ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดถอย - energy; effort; exertion) ประโยชน์ของวิริยะโดยตรงก็คือ การจัดความ

เกียจคร้านเสียได้ ถ้าพิจารณาให้ยาวความไปเราจะเห็นว่างานต่าง ๆ ที่จะสำเร็จได้ผลดี ผู้ทำจะต้องทำให้ถูกต้องตามหลักวิชา ถูกตามจังหวะ และเหตุการณ์แวดล้อมของแต่ละงาน และโทษของการขาดวิริยะ คือ จะเป็นคนอ่อนแอ หนีที่ยากบากไปหาแต่ที่ง่ายไม่มีทางทำอะไรสำเร็จเป็นชิ้นเป็นอัน และนั่นก็หมายความว่า เขาจะขาดความก้าวหน้าในงานของตน ผลร้ายอย่างหนึ่งที่จะตามมา

3) จิตตะ (ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป - thoughtfulness; active thought) ประโยชน์ของจิตตะ เรื่องการทำงานนั้นเป็นทฤษฎีพิเศษ คืองานแทบทุกอย่างมักมีความเปลี่ยนแปลง หรือแปรสภาพไปผิดจากที่ผู้ทำคาดการณ์ไว้ ทั้งนี้เพราะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหลายประการ คนที่มีอิทธิบาทข้อจิตตะ คือเอาใจใส่ตรวจตราอยู่เสมอ จริ่งอยู่ความเสียหายบางอย่างย่อมอยู่นอกวิสัย แม้เราจะตรวจตราอยู่อย่างไอก็เสียหายจนได้ แต่ถ้ามีจิตตะเอาใจฝึกฝนอยู่แล้ว และโทษของการขาดจิตตะ คืองานที่ตนลงทุนลงแรงทำไว้นั้นจะเสียหายโดยไม่รู้ตัว หรือรู้ตัวเมื่อมันสายเกินแก้เสียแล้ว

4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น - investigation; examination; reasoning; testing) (พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) ประโยชน์ของวิมังสา วิมังสาก็คือ ปัญญา เป็นแสงสว่างพอใจ ถอยออกมาเทียบกับสิ่งภายนอกเสียก่อนก็ได้ คนเรามักจะมีมือมีเท้าสมบูรณ์ แต่ก็ยังจำเป็นต้องมีอวัยวะเครื่องเห็นอีกอย่างหนึ่งคือ ตา เวลาทำงานเราจะต้องอาศัยลิ้มตาดูด้วย เราจึงจะรู้ว่าตัวหนังสือที่เขียนนั้นเรียบร้อยหรือไม่ และแม้มีตาแล้วในที่บางแห่งยังต้องมีแสงสว่างช่วยให้มองเห็นอีกด้วย จึงจะทำได้ไม่ผิด วิมังสาถ้าจะเปรียบก็เหมือนตาหรือเหมือนแสงสว่างนั่นเอง นอกจากช่วยให้เราทำงานไม่ผิดแล้วยังช่วยให้เรามองเห็นลู่ทางที่จะทำงานให้ได้ผลดีขึ้นด้วย ชี้ให้เห็นความเจริญของโลกในส่วนรวมด้วยก็ได้

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ลักษณะของหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมหรือวิธีการที่คนจะพึงใช้เพื่อสร้างความสำเร็จในชีวิตใช้เป็นแนวทางในการเรียน และการทำงานให้ประสบความสำเร็จ มีแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ (ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป) วิริยะ (ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง) จิตตะ (ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง) ซึ่งทั้ง 4 ข้อ จะต้องต่อเนื่องหนุนเสริมกัน

ความสำคัญของหลักอิทธิบาท 4

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวถึง งานเป็นกิจกรรมส่วนสำคัญของชีวิต เพราะฉะนั้น การใช้ชีวิตต้องดูที่การทำงานว่าทำงานต่างกันไปหลายอย่าง และจากความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของการทำงาน ก็ทำให้มีพฤติกรรมการทำงานเป็นแบบของตนๆ ไปตามความเข้าใจ ซึ่งการทำงาน มีความหมายว่า 1) เป็นเครื่องมือหาเลี้ยงชีพ ตามคิดว่า “งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข” ต้องทำงานจึงจะมีเงิน 2) งานจะนำชีวิตเราไปสู่ตำแหน่ง มีฐานะเจริญก้าวหน้า รุ่งเรือง และได้รับความนิยมนับถือ ที่ทางพระเรียกว่า “โลกธรรม” 3) งานเป็นไปเพื่อการสร้างสรรค์ เป็นไปเพื่อการพัฒนา เป็นกิจกรรมของสังคม เป็นของประเทศ เป็นของโลก โลกจะเป็นไปได้ สังคมจะดำเนินไปได้ ประเทศชาติจะพัฒนาได้ จะต้องอาศัยคนทำงาน เพราะฉะนั้น คนที่ทำงานจึงเท่ากับได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนาสังคมประเทศชาติ เป็นต้น และความหมายอีกอย่างก็คือ งานเป็นโอกาสที่จะได้พัฒนาคน หรือว่า การทำงาน คือ การพัฒนาตน หรือพัฒนาศักยภาพ ซึ่งไปสัมพันธ์กับการใช้ชีวิต (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557)

ฉะนั้น งานเป็นสิ่งที่พัฒนาชีวิตของเรา พัฒนาให้เรามีความสามารถ ทำให้เรามีความเชี่ยวชาญ มีความเก่งกาจในทางใดทางหนึ่ง งานก็เป็นเครื่องฝึกฝน ทำให้เรามีความขยัน อดทน มีระเบียบวินัย มีใจเข้มแข็ง ทำให้รู้จักสัมพันธ์กับคนอื่น ล้วนอาศัยงานเป็นเครื่องฝึกฝนพัฒนาตนเอง เป็นต้น ดังนั้น งานเป็นเรื่องของการทำความดี กิจกรรมที่เป็นหลักของแกนของงาน คือ การทำบุญ กุศล บำเพ็ญความดีบางอย่าง โดยเฉพาะการมีอยู่ร่วมกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม การทำงานจึงมีความหมายในเชิงที่เป็นกิจกรรมในการทำความดีบางอย่าง หรือเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางศาสนาแต่ส่วนหนึ่งที่ปนอยู่ด้วย ก็คือความสนุกสนานบันเทิง ซึ่งเป็นส่วนที่หลงเหลือมาถึงปัจจุบันในคนไทยส่วนมาก สำหรับในเรื่องของจิตใจเป็นเรื่องสำคัญ เราจะสู้กับงานหรือจะหนีงาน อยู่ที่ภาวะจิตใจ และการที่มีสภาพจิตใจที่เอื้อต่อการทำงาน สิ่งหนึ่งที่จะสนับสนุนให้คนทำงานได้ผลดี คือ “กำลังใจ” ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญในการทำงานและหมายถึง 1) ผลตอบแทนและผลประโยชน์ 2) การพัฒนาตนหรือเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม เมื่อได้ทำอะไรพอให้รู้สึกว่าได้ฝึกตน หรือได้ช่วยเหลือสังคม ก็จะมีกำลังใจ แม้จะไม่ได้ผลตอบแทนเป็นวัตถุ กำลังใจจึงไปสัมพันธ์กับผลตอบแทนของงาน ซึ่งกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญก็จริง แต่ก็ไม่ใช่เครื่องกำกับที่แน่นอนว่าจะให้เกิดคุณค่าที่เป็นประโยชน์เสมอไป ดังนั้นจึงต้องใช้ ศรัทธา คือ การเห็นคุณค่าในสิ่งของนั้น พอใจ มั่นใจในสิ่งนั้น และใจก็ยึดเหนี่ยว มุ่งไปหา และมุ่งไปตามสิ่งนั้น มุ่งที่จะทำและมุ่งเพื่อให้เกิดกำลังใจขึ้นมาก เมื่อมีศรัทธาก็จะส่งเสริมกำลังใจ กำลังใจที่เกิดคือ “ธรรม” คือมีความดีงาม มีประโยชน์

ดังนั้น “ความหมายของงาน” กับ “ความหมายของชีวิต” จึงมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน แล้วศรัทธาจะเกิดขึ้นอย่างมั่นคง ซึ่งศรัทธาเป็นส่วนหนึ่งของ “แรงจูงใจ” ซึ่งแรงจูงใจแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1) ความต้องการผลตอบแทน ต้องการผลประโยชน์ และต้องการเงินทอง เป็นต้น เป็นแรงจูงใจที่มุ่งเข้าหาตนเอง เป็นความปรารถนาส่วนตัว หรือเห็นแก่ตัว ทางพระเรียกว่า “แรงจูงใจแบบตัณหา” ซึ่งมีความสัมพันธ์กับจะหมายของคน

2) ความต้องการความสำเร็จของเราในรูปแบบของความยิ่งใหญ่ การได้มาตำแหน่ง ได้มาซึ่งฐานะ ซึ่งก็เป็นแรงจูงใจในแง่ของตัวเองเหมือนกัน คือ ต้องการผลประโยชน์ตอบแทนส่วนตัว ในรูปของความสำเร็จของตนเอง ความโดดเด่น ซึ่งเรียกว่า “แรงจูงใจแบบมานะ” ซึ่งมีความสัมพันธ์กับจุดหมายของงาน

ดังนั้น “การจะทำงานดี และมีความสุข” จะต้องพัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญาควบคู่ไปพร้อมกับการทำงาน ซึ่งในการที่จะทำให้เกิดผลดีต่อชีวิตและสังคม เราต้องมีแรงจูงใจที่ถูกต้อง ซึ่งต้องการมีจุดหมายของงาน นั่นก็คือ มี “ฉันทะ” มีความใฝ่ดี มีความใฝ่สร้างสรรค์ พร้อมกับการมีฉันทะนั้นก็ต้องมีความรู้เท่าทันความจริง

สำหรับหลักอริยบท ถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จตามความประสงค์ 4 ประการ และเป็นหลักที่ใกล้เคียงกับหลักการพึ่งพาตนเอง แต่หลักอริยบท 4 เป็นการแสดงให้เห็นว่าการพึ่งพาตนเองทำอะไรจึงจะสำเร็จ คำว่า อริย นอกจากจะแปลว่าสำเร็จ “อริยบท 4” ประกอบด้วย แนวปฏิบัติ 4 ข้อ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นแนวทางสำหรับการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการประสบความสำเร็จในการทำงาน

จึงสรุปว่า การนำหลักอริยบท 4 มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้สามารถสร้างผลงานแห่งความสำเร็จอย่างมีคุณธรรมมีความสำคัญในชีวิตประจำวัน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตในการทำงาน ซึ่งงานเป็นเครื่องมือหาเลี้ยงชีพ ได้มาซึ่งเงิน ตำแหน่งหน้าที่การงานที่รุ่งเรืองรวมถึงเป็นการพัฒนาเพื่อตนเองส่วนรวม และประเทศชาติ ซึ่งในการทำงานเป็นสิ่งที่พัฒนาชีวิตของเรา พัฒนาให้เรามีความสามารถ ทำให้เรามีความเชี่ยวชาญ เป็นเครื่องฝึกฝน ทำให้เรามีความขยัน อดทน มีระเบียบวินัย มีใจเข้มแข็ง ทำให้รู้จักสัมพันธ์กับคนอื่น ล้วนอาศัยงานเป็นเครื่องฝึกฝนพัฒนาตนเอง

วิธีการพัฒนาตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับบุคลากรในยุคไทยแลนด์ 4.0

จากการศึกษาวิจัยที่ได้นำหลักอิทธิบาท 4 ไปฝึกอบรมบุคลากรในการทำงานนำไปสู่การประสบความสำเร็จ โดยพบว่า วิธีการพัฒนาตามหลักอิทธิบาท 4 มีการพัฒนาตามลำดับขั้นตอน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังเช่น งานวิจัยของ ศิลป์ชัย สีม่วงค้อนันต์ พบว่า โปรแกรมการพัฒนาตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะพัฒนามาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาตนทางจิตวิทยาสำหรับบุคลากรสายวิศวกรรม ประกอบด้วย 14 กิจกรรม มีขั้นตอนของการพัฒนาดังนี้ 1. การออกแบบชุดโปรแกรม 2. กำหนดองค์ประกอบของกิจกรรม ประกอบด้วย (1) ขั้นนำ (2) ขั้นกิจกรรม (3) ขั้นสะท้อน (4) ขั้นสรุปและประยุกต์ใช้ (5) ขั้นวัดและประเมินผล 3. การตรวจสอบคุณภาพของโปรแกรมด้วยการประชุมวิพากษ์และตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ได้ผลสรุปยืนยันว่าคุณภาพของโปรแกรมมีความเหมาะสมและและมีประสิทธิภาพในการนำไปใช้ได้จริง นอกจากนี้ ผลการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับวิศวกรสายวิศวกรรม มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นรู้จักตัวเอง 2) ขั้นปรับวิธีคิด เปลี่ยนชีวิต 3) ขั้นเข้าใจตน เข้าใจผู้อื่น 4) ขั้นสร้างเป้าหมายใหม่ 5) ขั้นความสุขและความสำเร็จ โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาตน 2 ปัจจัย ได้แก่ 1) การพัฒนาจิตและปัญญา และ 2) การคิดดี พูดดี ทำดี ผลการทดลองใช้โปรแกรมพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา พบว่า บุคลากรสายวิศวกรรมกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ผลวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพยืนยันสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมได้นำวิธีคิดและวิถีปฏิบัติในการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและการใช้ชีวิตประจำวัน (ศิลป์ชัย สีม่วงค้อนันต์, 2562)

ผลวิจัยดังกล่าว เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยแม้นเหมือน สิทธิศักดิ์ รูปแบบการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาสมรรถนะการบริหารของนักธุรกิจชายตรง ผลวิจัยพบว่า สมรรถนะการบริหารของนักธุรกิจชายตรง มี 3 องค์ประกอบ คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะ โดยมีการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการร่วมกับกระบวนการในการพัฒนาสมรรถนะการบริหารตามรูปแบบ 5 กิจกรรม ได้แก่ (1) การพัฒนาความรู้และทักษะเชิงพุทธจิตวิทยา (2) การให้คำปรึกษาเชิงพุทธ (อริยสัจ 4) (3) การพัฒนาทักษะการรู้คิดเพื่อการบริหาร (4) การพัฒนาทักษะการขายอย่างมีอาชีพ (ภาคทฤษฎี) และ (5) การพัฒนาทักษะการขายอย่างมีอาชีพ (ภาคปฏิบัติ) และผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่า (1) สมรรถนะการบริหาร

ของนักธุรกิจชายตรงหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.90$) และเมื่อพิจารณาภาพรวมรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับความคิดเห็นสูงสุดคือ สมรรถนะการบริหารด้านคุณลักษณะอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.94$) (2) นักธุรกิจชายตรงกลุ่มทดลองที่ได้ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการปฎิษาแนวพุทธจิตวิทยามีสมรรถนะการบริหารธุรกิจชายตรงหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) นักธุรกิจชายตรงกลุ่มทดลองที่ได้ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการปฎิษาแนวพุทธจิตวิทยามีสมรรถนะการบริหารธุรกิจชายตรงสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (แม่นเหมือน สิทธิศักดิ์, 2560) ผลวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกับ จันทร แสงสุวรรณว (2560, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสำเร็จเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสำเร็จในการทำงานเพื่อทีมงานที่ประสบ ความสำเร็จ ประกอบด้วย (1) ความมีเมตตา (2) การถ้อยทีถ้อยอาศัย (3) การมีเป้าหมายเดียวกัน (4) การเห็นคุณค่าของงาน มีทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำ (5) การมีความเคารพต่อกัน (6) การเลือกคนให้ เหมาะกับงาน (7) การปกครองดูแลกันเหมือนพี่น้อง (8) การสร้างความรู้สึกว่าเขาคือเจ้าของกิจการ (9) การสร้างแรงจูงใจ และตัวแปรปัจจัยที่เสริมความสำเร็จของทีมงาน ประกอบด้วย 1) การมีผู้นำที่ดี 2) คุณภาพการคัดเลือกคนเข้าทำงานของแผนกบุคคล 3) การมีระเบียบวินัยในองค์กร และ 4) การเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ในส่วนของความสำเร็จของทีมงาน พัฒนาตัวแปรจากหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ 1) รักในงานที่ทำ 2) ร่วมกันแก้ปัญหา 3) มุ่งมั่นในความสำเร็จของตนและองค์กร และ 4) พัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น

จากผลงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาด้านสามารถพัฒนาบุคคลให้ประสบความสำเร็จได้ โดยเฉพาะการพัฒนาตนตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นตัวแปรสำคัญ ที่สามารถนำมาประยุกต์ในการอบรมบุคลากรให้มีความมุ่งมั่นในการทำงาน เป็นกระบวนการได้ฝึกฝนการพัฒนาตนในรูปแบบการอบรม เป็นคุณธรรมสำคัญและเครื่องมือวัดความสำเร็จ สามารถเสริมสร้างทักษะชีวิตมีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เพื่อนำไปสู่การประสบความสำเร็จในการทำงานได้ ถือว่าเป็นคุณธรรมสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้สอดคล้องความเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0

บทสรุป

แนวทางในการแสวงหาความรู้ ทักษะ สมรรถนะ ในการฝึกฝนตนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และรู้จักปฏิบัติการณ์สิ่งที่เกี่ยวข้องในชีวิตอย่างถูกต้อง ไปในทางที่เจริญขึ้น พัฒนาไปสู่การรู้จักตนเอง การตระหนักในคุณค่าและศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง ทั้งพฤติกรรมร่างกาย วาจา จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดยผ่านการจัดการและความพยายามของตนโดยตรง สามารถปรับปรุงแก้ไขตนเอง ให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะความชำนาญ และเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน

หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมหรือวิธีการที่คนจะพึงใช้เพื่อสร้างความสำเร็จในชีวิตใช้เป็นแนวทางในการเรียน และการทำงานให้ประสบความสำเร็จ มีแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ (ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป) วิริยะ (ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดเลย) จิตตะ (ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง) ซึ่งทั้ง 4 ข้อจะต้องต่อเนื่องหนุนเสริมกัน

โดยผลวิจัยยืนยันพบว่า วิธีการพัฒนาด้านด้วยหลักอิทธิบาท 4 ผ่านกระบวนการฝึกอบรม สามารถทำให้บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงตนเอง ฝึกฝนตนเอง ให้ประสบความสำเร็จได้ ดังนั้น การพัฒนาบุคคลให้มีคุณลักษณะเก่ง ดี และมีความสุข ในยุคไทยแลนด์ 4.0 จำเป็นต้องมีหลักธรรมควบคู่กับการพัฒนานวัตกรรมไปด้วย

รายการอ้างอิง

- ตรีพร ชุมศรี. (2545). *การพัฒนาตนเอง*. สำนักงานส่งเสริมวิชาการ: วิทยาลัยครูสกลนคร.
- นฤมล สุ่นสวัสดิ์. (2549). *การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน*. กรุงเทพมหานคร: วันทิพย์.
- ผู้บริหารส่วนราชการ (นบส. 2) (รุ่นที่ 9). (2560). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อขับเคลื่อนนโยบาย ประเทศไทย 4.0*. สำนักงาน ก.พ. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2549). *การทำงานที่เป็นสุข*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). *การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมมิก จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2557). *ชีวิตนี้เพื่องาน งานนี้เพื่อธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 25). กรุงเทพมหานคร.
- พระพรหมคุณมรรณ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- เรียม ศรีทอง. (2542). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร: เอิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- อรัญญา ต้อยคัมภีร์ และ จิระสุข สุขสวัสดิ์. (2559). *จิตวิทยาเพื่อการดำรงชีวิต*. เอกสารประกอบการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 1. จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาตนและสร้างสรรค์สังคม. เอกสารประกอบการสอน (หน่วยที่ 15).
- ปิ่นมณี ขวัญเมือง. (2557). หลักอิทธิบาท 4: เส้นทางสู่ความสำเร็จ. บทความปริทัศน์. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม* 13(3) : 12-15.
- พระครูวิจิตรปทุมรัตน์. (2558). การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*. 2(1), 6-10
- พระราชวรมนี. (2538). *มิติใหม่ของการพัฒนาจิตใจ: พัฒนาตน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประเพ็ญวิทย.
- แมนเหมือน สิทธิศักดิ์. (2560). รูปแบบการปรึกษาแนะพุทธจิตวิทยาเพื่อพัฒนาสมรรถนะการบริหารของนักธุรกิจชายตรง. (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- ศิลป์ชัย สีมาวงศ์อนันต์. (2562). การพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของบุคลากรสายวิศวกรรมในยุคไทยแลนด์ 4.0. (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- อัจฉรา หล่อตระกูล. (2557). *การพัฒนาสมรรถนะพนักงานมหาวิทยาลัยของรัฐ*. (วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- จันทร แสงสุวรรณาว, (2560). *โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ*. (ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา: บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

- พระราชปรีดีทิพย์, ศ.ดร., อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.). (2562).
เป็นประธานเปิดงานวันคล้ายวันก่อตั้งวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน และการจัดประชุม
วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 MCU Nan Congress II เรื่อง *การวิจัยและนวัตกรรม
เพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนในยุค Thailand 4.0.*
- พจน์ พจนพานิชย์กุล. (2561). *การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานของบุคคล.* สืบค้น 14
ธันวาคม 2562, จาก <https://www.sbdc.co.th/knowledge/article/131/การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานของบุคคล/>
- Maslow. (1987). *Motivation and Personality.* New York: Harper Row Publisher.
- Sang Woo Kim. (2014). *Samsung: Smarts skills, smart future - Business Brief.* OECD
Yearbook. Retrieved 20/12/2019 from <http://www.oecd.org/forum/oecdyearbook/samsung-smart-skills-smart-future.htm>